

STRATEGISK PLAN

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I BERGEN
2007–2010

UNIVERSITETET I BERGEN
Universitetsbiblioteket

1. Visjon for UBs virksomhet

Universitetsbiblioteket har som overordnet mål å samle og gjøre tilgjengelig informasjon for å bidra til å høyne kvaliteten på den forskning, undervisning, læring og formidling som foregår ved Universitetet i Bergen. For å nå dette målet vil Universitetsbiblioteket

- tilby tjenester og videreutvikle en infrastruktur som støtter opp om UiBs hovedstrategi om å være et internasjonalt synlig forskningsuniversitet
- gi ansatte og studenter ved UiB tilgang til tidsmessige digitale bibliotek- og informasjonstjenester og til relevante fysiske dokumentsamlinger i funksjonelle lokaler med moderne utstyr
- tilby undervisning i informasjonskompetanse knyttet til utdanning og forskning på alle nivåer
- være kunnskapsforvaltningscenter for UiB, fremme en aktiv og åpen publikasjonskultur i alle forsknings- og utdanningsmiljøer ved UiB og bidra til å sikre at kunnskapsproduksjonen ved UiB blir et fritt tilgjengelig globalt gode
- fremme nasjonalt og internasjonalt samarbeid innen kunnskapsforvaltningsområdet og arbeide aktivt for et bredest mulig nasjonalt samarbeid om utvikling av elektroniske biblioteksystemer i tråd med dagens og fremtidens utfordringer
- fokusere på etiske problemstillinger i forskning, utdanning og kunnskapsforvaltning, med særlig vekt på områder som kildebruk, sitering, plagiering, opphavsrett
- bidra til folkeopplysning, videre- og etterutdanning gjennom å stille sine ressurser til disposisjon for allmennheten

2. Utgangspunkt: Universitetets strategiplan 2005-2010

Universitetsstyret vedtok i juni 2005 en ny strategisk plan for Universitetet i Bergen for perioden 2005-2010, der det er et overordnet mål at UiB skal videreutvikle seg som et internasjonalt synlig forskningsuniversitet. UiBs strategiplan 2005-2010 inneholder flere målsettinger for Universitetets bibliotek- og informasjonstjenester. De viktigste av disse er:

UiB vil

- legge til rette for langsiktig oppbygging og bruk av institusjonens vitenskapelige samlinger, arkiver og registre til bruk i forskning
- ta universitetets samlinger, arkiver, registre og biblioteker aktivt og planmessig i bruk i forskningsformidlingen
- ta ansvar for å gjøre forskningspublikasjonene fra UiB fritt tilgjengelige, nasjonalt og internasjonalt
- bygge opp et institusjonelt publikasjonsarkiv for å øke tilgjengelighet og produktivitet (BORA)
- øke digitaliseringen av kildemateriale
- sikre videre utbygging av brukervennlige og moderne informasjonstjenester for forskningsformål
- legge til rette for at studentene gjennom Universitetsbibliotekets oppbygging av samlinger av elektronisk materiale skal ta i bruk pensumlitteratur og andre relevante tekstbaser i elektronisk form
- gjennom Universitetsbiblioteket bidra med pedagogiske ressurser for undervisningen og samarbeide med fagmiljøene om utvikling av kurs i informasjonskompetanse for studentene

I et appendiks om formidlingsstrategi er det et eget avsnitt om "Bibliotekets formidlingsansvar", der flere av disse strategiene er nærmere utdypet og konkretisert:

UB forvalter og formidler kunnskap/vitenressurser fra egne samlinger, bygd opp gjennom en årrekke.

Formidlingsoppgavene er knyttet til:

- Egne samlinger med publisert materiale i trykket og digital form: Spesialsamlingen, billedsamlingen og Bergen Open Research Archive (BORA)*
- Kjøpte lisenser til elektroniske vitenskilder i form av tidsskrifter, databaser og digitaliserte primærkilder*
- Digitalisering hvor UB fortløpende digitaliserer primærmateriale fra spesialsamling og billedsamling for å kunne forvalte og formidle dette materialet i digital form*
- Bibliotekportalen hvor dreiningen mot digitale vitenressurser med ulike brukergrensesnitt har gitt UB en formidlingsutfordring. Sammen med de andre norske universitetsbibliotekene lanserer UB våren 2005 en ny søkeportal der brukerne kan gjøre søk i UBs katalog over egne samlinger sammen med ulike elektroniske vitenskilder som UB abonnerer på.*
- Læringscentre som er en følge av kvalitetsreformen og hvor UB har utviklet en læringscentermodell der opplæring i informasjonskompetanse står sentralt.*
- Open Access (åpen tilgang) hvor UB har lansert Bergen Open Research Archive (BORA), et åpent publiseringsarkiv som vil gi åpen tilgang til blant annet fagfellesvurderte forskningsartikler og doktoravhandlinger.*

Som en integrert del av virksomheten ved UiB skal Universitetsbiblioteket bidra til at UiB kan nå sine mål innen forskning, utdanning og formidling. Sett under ett gir de punktene som er sitert ovenfor uttrykk for det som vil være de viktigste elementene i UBs strategiske satsinger i årene fremover. Det er på denne bakgrunn utarbeidet en strategisk handlingsplan for UBs virksomhet for perioden 2007-2010 basert på Universitetets strategiplan 2005-2010 innen kunnskapsforvaltningsområdet.

3. Universitetsbibliotekets utfordringer

Tradisjonelt har de viktigste oppgavene for UB vært å bygge opp og vedlikeholde samlinger av forskningslitteratur, gjøre disse tilgjengelige for UBs brukere, og gi opplæring og veiledning i informasjonsgjenfinning. Den teknologiske utviklingen og utviklingen i samfunnet ellers, har i løpet av de siste 15 årene ført til store endringer innen biblioteksektoren. Dette gjelder spesielt organisering av og presentasjonsformer for informasjon, slik det også er presisert i Stortingsmelding nr. 20 (2004-2005) kap. 7.2.5 og 7.2.6, "Vilje til forskning". De siste årene har denne utviklingen akselerert, slik at man nå kan snakke om et paradigmeskifte, der det skjer en rask overgang fra trykte til digitale ressurser og tjenester. Brukerne har nå tilgang til store informasjonsmengder, og kan raskt og enkelt søke fram og laste ned kvalitetssikret forskningsmateriale. Forholdstallene mellom lån av fysiske dokumenter og nedlastinger av elektroniske fulltekstdokumenter som UB abonnerer på, gir en god illustrasjon av utviklingen siden årtusenskiftet. I 2000 var forholdstallet mellom fysiske lån og elektroniske nedlastinger 23:1. Seks år senere (i 2006) var tilsvarende forholdstall 1:3. Samtidig bør det også påpekes at utlånet av trykte bøker har vist en stigende tendens de siste årene.

Som en oppfølging av Kvalitetsreformen for høyere utdanning har UB siden 2003 arbeidet aktivt for at biblioteket skulle bli et godt studentbibliotek og læringscenter. Det er etablert læringscentre ved alle UBs fakultetsbibliotek, med tilbud om individuelle og gruppearbeidsplasser med og uten PC for studentene, noe som har ført til at studentene bruker biblioteket mer aktivt enn før. Det er også utarbeidet og gjennomført omfattende undervisningsopplegg i informasjonskompetanse (IK) relatert til studentenes akademiske skriving på ulike nivåer i studiet.

3.1. Utfordringer for UB som kunnskapsforvaltningsenhet

De siste års utvikling har medført at UB i økende grad er blitt en sentral kunnskapsforvaltningsenhet ved UiB, og stiller UB overfor stadig nye utfordringer. De viktigste utfordringene de nærmeste årene vil være:

1. UB må arbeide aktivt for at UiB følger opp sine strategier på bibliotekområdet, slik at UB kan styrkes som en sentral kunnskapsforvaltningsenhet for forskning, utdanning, informasjon og utvikling, og det kan synliggjøres bedre hva UB kan bidra med innen disse områdene ved UiB.
2. UB må kunne gi forsvarlig tilgang til internasjonal, kvalitetssikret forskningsbasert kunnskap og forskningslitteratur.
3. UB må bidra til å sikre at kunnskapsproduksjonen fra forskersamfunnet ved UiB blir gjort tilgjengelig og brukt både nasjonalt og internasjonalt, gjennom UBs arbeid med institusjonelt publiseringsarkiv. Synlighet og siteringer fra UiB vil bli stadig viktigere i profileringen av UiB, og UB må ta et ansvar for å styrke denne profileringen.
4. Arbeidet med informasjonskompetanse og det faglige innholdet i læringscentrene ved UB må styrkes, med særlig vekt på fagrettede elektroniske informasjonstjenester og på å få til et nærmere samarbeid med fagmiljøene og en bedre integrering av IK-undervisningen i instituttenes undervisningsopplegg og i UiBs læringsstøttesystem/Studentportalen.
5. UB må få muligheter for og vise evne til å tilpasse seg hyppige og til dels dramatiske endringer i rammevilkårene. Det er mer nødvendig enn noen gang å være i stand til å gjennomføre omstillinger både teknologisk og organisatorisk.
6. UB må arbeide for at BIBSYS skal tilby et moderne og kostnadseffektivt biblioteksystem.

7. UB er i en presset økonomisk situasjon, som gjennom mange år har vært preget av at prisstigningen på litteratur, spesielt tidsskrifter, har vært betydelig høyere enn den ordinære prisstigningen. Resultatet er at realverdien av tildelingene til litteraturformål ved UiB de senere år er blitt redusert. Denne utviklingen er blitt forsterket ved at det i 2001 ble innført mva. på elektroniske tjenester, inkl. elektroniske informasjonsressurser. De kommersielle leverandørene av litteratur og elektroniske informasjonsressurser har fått økt markedsrett, og det er en tendens til at disse blir konsentrert i færre og større enheter, som har økende vekt på profitt for sine aksjeeiere. Dette vil bidra til at utgiftene til mediekjøp vil øke ytterligere. UBs utfordring er å bidra til å skape motkrefter mot denne utviklingen.
8. UiB legger sterk vekt på et globalt perspektiv med særlig fokus på utviklingslandene, og har et omfattende internasjonalt samarbeid. Utfordringen for UB er å bli satt i stand til å følge opp disse intensjonene i praksis både med tanke på tilgjengelighet av forskningsresultater fra UiB og gjennom institusjonelle samarbeidsavtaler. UB vil følge opp denne satsingen faglig og institusjonelt.

3.2. Eierskap og tilgjengelighet på forskningsresultater

Når det gjelder eierskapet og derved tilgjengelighet til forskningsresultatene, er situasjonen i store trekk denne: Forskningsresultatene f.eks. ved UiB er for en stor del produsert ved hjelp av offentlige midler. I mange tilfeller overføres rettighetene til publisering av disse resultatene vederlagsfritt til kommersielle forlag, som så publiserer resultatene i sine fagtidsskrifter. Deretter selges disse fagtidsskriftene og dermed også forskningsresultatene tilbake til bibliotekene ved forskningsinstitusjonene til høye priser. Denne utviklingen forsterkes ved at norske myndigheters finansieringssystem for publisering premierer publisering i prestisjetunge og dyre vestlige tidsskrifter. Allmenn tilgang er ikke gitt kreditt i dette systemet. UB vil arbeide for at forskningsfinansieringen skal fremme åpen tilgang til forskningsresultatene, i tråd med internasjonale avtaler og regelverk (Berlin-deklarasjonen, politikken til EU, European Research Council og European University Association, og lovverk vedtatt i bl.a. Storbritannia og USA).

Konsekvensene er at bibliotekenes budsjetter ikke holder tritt med prisøkningen på elektroniske informasjonsressurser, og at tilgangen til forskningsresultatene blir dårligere både for forskere og for allmennheten. Så lenge forskerne fortsetter å publisere i denne typen publikasjoner, vil denne utviklingen bare forsterkes. Land med svak økonomi, og særlig utviklingsland rammes spesielt hardt. Et bedre alternativ vil være å arbeide for aktiv bruk av institusjonelle arkiv for forskningspublikasjonene og en større grad av publisering i Open Access-tidsskrifter.

4. Strategisk handlingsplan 2007-2010

4.1. Bibliotekstjenester rettet mot forskning

UiB vil være et forskningsuniversitet på internasjonalt nivå og ledende på utvalgte forskningsområder. For å bidra til å nå dette målet vil UB

- aktivt arbeide for akademiske verdier og for en kultur for forskere og forskerutdanningen, der publisering kvalitetssikres gjennom fagfellevurdering, og der det legges vekt på størst mulig grad av åpen tilgjengelighet, bruk, synlighet og sitering
- videreutvikle et digitalisert bibliotek med brukervennlige elektroniske bibliotekstjenester som en integrert del av universitetets informasjonssystem med direkte tilgang fra de ansattes arbeidsstasjoner og fra bibliotekets publikumsterminaler
- bygge opp og vedlikeholde egne samlinger av bøker, tidsskrifter, elektroniske dokumenter, unikasamlinger og annet materiale i nært samarbeid med forsknings- og undervisningsmiljøene
- dokumentere, sikre og gjøre tilgjengelig vitenskapelig materiale som produseres ved Universitetet i Bergen, og arbeide for fri tilgjengelighet, nasjonalt og internasjonalt, gjennom UiBs institusjonelle arkiv og publisering i Open Access-tidsskrifter
- øke digitaliseringen av upubliserte primærkilder
- arbeide systematisk for å oppnå en mest mulig effektiv utnyttelse av kvalitetssikrede informasjonsressurser, bl.a. gjennom å tilby oppdaterte veilednings- og referansetjenester
- videreutvikle tilgangen til UBs samlinger gjennom lokale og nasjonale systemer (søkeportaler og integrert bibliotekdatabase) og via søkemotorer og andre gjenfinningstjenester på Internett
- skaffe maksimal tilgang til eksterne bibliotek- og vitenressurser
- legge til rette for at UB-ansatte kan drive forsknings- og utviklingsarbeid innen informasjons- og biblioteksektoren
- arbeide for at det settes av midler til bibliotekformål av tildelinger til eksterntfinansierte prosjekter, forskningssentra mv., slik at UB kan yte tilfredsstillende bibliotekstjenester for disse miljøene

4.2. Bibliotekstjenester rettet mot utdanning

Universitetsutdanningen skal utvikle studentenes faglige og intellektuelle modenhet og selvstendighet, og den skal innenfor de normerte studieløp gi studentene en forskningsbasert utdanning på høyt nivå som er etterspurt i samfunnet og som tilfredsstillende de faglige krav til en fullverdig universitetsutdanning. For å bidra til å nå dette målet vil UB prioritere å videreutvikle innholdet i læringssettene, med særlig vekt på informasjonskompetanse. UB vil

- samarbeide internt på UB og med IT-miljøet og fagmiljøene ved UiB om å etablere og videreutvikle undervisningstilbud i informasjonskompetanse, og legge til rette for og ivareta informasjonskompetanse som læringsmål for studenter innenfor UiBs studieprogram
- bruke evalueringsmetoder og (bibliotek)forskning for å bedre undervisningstilbud og læringsressurser fra UB
- skaffe tilgang til nødvendige informasjonsressurser og tilby brukervennlige elektroniske og andre bibliotekstjenester, både på Internett, gjennom portalløsninger og ved det fysiske biblioteket
- fortsette å tilrettelegge bibliotekstjenester, informasjons- og læringsressurser for desentralisert undervisning, for etter- og videreutdanning, samt for utenlandske studenter
- arbeide aktivt for å fremme en kunnskapskultur hos studentene preget av kvalitet, kvalitetssikring og allmenn tilgjengelighet, med særlig vekt på å styrke etiske holdninger til bruk av kilder, sitering, plagiering, mv.

4.3. Bibliotek tjenester rettet mot kunnskapsforvaltning og formidling

Universitetet i Bergen skal gjennom sin formidling synliggjøre universitetets spesielle rolle som forskningsbasert drivkraft i samfunnet. UiBs forskningsmiljøer skal i sin forskningsformidling spre kunnskap om sine forskningsresultater til det internasjonale samfunnet, samtidig som de skal bringe kunnskap fra nasjonal og internasjonal forskning til studenter og det norske samfunnet. UiBs formidlingsvirksomhet skal kjennetegnes av integritet, kvalitet og uavhengighet. For å bidra til å nå dette målet vil UB

- bygge opp, vedlikeholde og synliggjøre egne samlinger av bøker, tidsskrifter, bilder, musikk osv., og elektroniske dokumenter og annet materiale for forskning og formidling, ikke minst for å ivareta en forvaltning av viktige kunnskapsområder for UiB. Bibliotekportalen, BIBSYS, institusjonelt publiseringsarkiv og nettbaserte løsninger er sentrale verktøy i denne forbindelse.
- dokumentere, sikre og gjøre allment tilgjengelig vitenskapelig og annet faglig materiale som produseres ved UiB. Digitale vindu som BORA er særlig sentrale verktøy til dette.
- arbeide for nasjonalt samarbeid om digitalisering av verdifulle samlinger og utarbeide en plan for å gjøre utvalgte deler av egne samlinger elektronisk tilgjengelige
- sikre langtidslagring av UBs digitale samlinger og være en aktiv partner i UiBs arbeid for å sikre langtidslagring av forskning fra UiB i institusjonelt arkiv, ved bruk av åpne formater og gode systemer for konvertering til nye formater i fremtiden
- videreutvikle nettsider, portalfunksjoner og andre verktøy som gir god informasjon om bibliotekets informasjons- og dokumentasjonsressurser; arbeide for å gjøre Bibliotekportalen mer brukervennlig
- arbeide for å kvalitetssikre UBs tjenester best mulig, bl.a. ved å oppfylle kravene som stilles til bibliotek tjenester i forbindelse med NOKUTs (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen) akkreditering av institusjoner og studietilbud
- profilere virksomheten ved UB og universitetet for øvrig, bl.a. gjennom utstillinger, bibliografier og annet faglig arbeid, og gjennom UBs nettsider
- stille bibliotekressursene til rådighet for allmennheten bl.a. gjennom gjenfinningstjenester på Internett og brukervennlige åpningstider
- UB vil sammen med Universitets- og høyskolerådets (UHRs) bibliotekutvalg og ledelsen ved UiB aktivt arbeide for å få fjernet mva. på elektroniske informasjonsressurser, subsidiært for at det gis full kompensasjon for slik mva.

4.4. Organisasjon og ledelse

UB har store utfordringer som kunnskapsforvaltningsentral i dagens samfunn. For å kunne møte disse utfordringene og gi tjenester til brukerne i årene som kommer, er det nødvendig å ha en dynamisk organisasjon som kan forvalte ressursene effektivt. UB vil

- kontinuerlig vurdere sin organisasjonsstruktur med sikte på å oppnå en optimal organisering
- opprettholde et slagkraftig og effektivt bibliotekmiljø der funksjoner vurderes fortløpende med tanke på effektiv bruk av kompetanse, personal- og økonomiressurser
- opprettholde brukertjenester inkl. læringscentre gjennom desentraliserte, funksjonsdyktige enheter i nærheten av brukerne
- styrke ledelsesfunksjonen og ledelseskompetansen på alle nivåer i organisasjonen, med basis både i en synlig og dynamisk ledelse, og i en åpen og inkluderende lederstil
- bruke prosjektbaserte arbeidsformer basert på teamarbeid på tvers av avdelingene
- utnytte teknologiske muligheter som utviklingen innen IKT-området gir

4.5. Personalpolitikk og arbeidsmiljø

Utfordringene UB står overfor vil i særlig grad kreve en god og dynamisk personalpolitikk og et godt arbeidsmiljø. UB vil

- føre en personalpolitikk som utløser personalets potensiale ved å stimulere og legge til rette for kompetanseutvikling, egeninnsats og omstillingsvilje i arbeidssituasjonen
- legge vekt på at personalet har en bred og variert kompetanse samtidig som behovet for spisskompetanse også ivaretas
- skape et godt arbeidsmiljø som gir grunnlag for samarbeid, kreativitet, læring, arbeidsevne, helse og trivsel
- stimulere til deltakelse og engasjement ved å legge vekt på å informere, involvere og ansvarliggjøre personalet

4.6. Nasjonale og internasjonale relasjoner

Det globale kunnskapssamfunnet krever aktive nettverk og samarbeid internasjonalt, nasjonalt og lokalt. UB ser et bredt samarbeid innen kunnskapsforvaltningssektoren som helt nødvendig. UB vil

- delta i samarbeidsprosjekter og fellesavtaler som gir tilgang til litteratur, og i særlig grad til informasjonsdatabaser og andre elektroniske ressurser
- vedlikeholde og videreutvikle UBs undervisningstilbud på nett og ellers i tett samarbeid med fagmiljøene og med andre nasjonale og internasjonale fagbibliotek
- styrke spesielt nasjonalt samarbeid om Norwegian Open Research Archive innen UH-systemet
- delta i samarbeid om utvikling av internasjonale kunnskapsportaler
- videreføre og videreutvikle det nasjonale samarbeidet om en integrert bibliotekdatabase og oppbygging av digitale bibliotek tjenester, med særlig vekt på samarbeidet gjennom Universitets- og høyskolerådets bibliotekutvalg
- delta i internasjonale samarbeidsprosjekter innen Norden, EU-systemet og IFLA, med spesiell vekt på samarbeid med utviklingsland med sikte på å støtte institusjonsbygging i disse landene
- delta i nasjonalt og internasjonalt bibliotekfaglig samarbeid, bl.a. med sikte på å oppnå mest mulig sømløse tjenester
- arbeide for at institusjonelle samarbeidsavtaler også skal inkludere informasjons- og bibliotekressurser
- arbeide aktivt i nasjonale og internasjonale fora for oppfølging av Berlin-deklarasjonen og andre nettverk for åpen tilgang til forskningspublikasjoner
- styrke samarbeidet med lokale, regionale og nasjonale ABM-institusjoner

Grafisk design og utforming

Formidlingsavdelingen, UiB

Foto

Paul-Erik Lillholm

Morten Heiselberg, Billedsamlingen UB (s. 2)

Trykk

Bodoni

UNIVERSITETET I BERGEN
Universitetsbiblioteket

